

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
“НЕОФИТ РИЛСКИ”**

ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

МЕЖДУНАРОДНА ПОЛИТИКА

**Година XV
Брой 2**

Благоевград, 2019

МЕЖДУНАРОДНА ПОЛИТИКА

Год. XV

Брой 2

Издание на Югозападния университет „Неофит Рилски“

Правно-исторически факултет

Благоевград, 2019

МЕЖДУНАРОДНА ПОЛИТИКА

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Проф. д-р Милан Миланов – Главен редактор
Проф. д.ю.н. Борис Велчев
Проф. д-р Габриела Белова – Декан на Правно-историческия факултет
Проф. д-р Евгени Танчев
Проф. д-р Владислав Чаплински
Проф. д-р Веселин Вучков
Доц. д-р Николай Марин – Зам.-декан на Правно-историческия факултет
Доц. д-р Диана Ковачева
Доц. д-р Йордан Величков
Доц. д-р Николай Попов
Гл. ас. д-р Владислав Кръстев
Проф. д-р Рахат Ибраимов
Доц. д-р Тран Ван Хоа

Консултанти

Чл.-кор. проф. д-р Александър Янков	Проф. д-р Еньо Савов
Проф. д-р Ирена Илиева	Проф. д.ю.н. Надя Бояджиева
Проф. д-р Любомир Тимчев	Доц. д-р Симо Михов
Доц. д-р Ана Джумалиева	Доц. д-р Иван Цветанов
Доц. д-р Тодор Кобуров	

Чуждестранни консултанти

Проф. д.ю.н. Камилъ Абдулович Бекашев, ръководител катедра „Международно право“, Московски държавен юридически университет „О. Е. Кутафин“
Проф. д.ю.н. Сергей Юрьевич Кашкин, ръководител катедра „Право на Европейския съюз“, Московски държавен юридически университет „О. Е. Кутафин“
Проф. д.ю.н., д.и.н. Алексей Соломатин, ръководител катедра „Теория на държавата и правото“, Пензенски държавен университет
Проф. д-р Константинос Антонополос, Тракийски университет „Демокрит“, Комотини
Проф. д-р Михалис Хрисомалис, Тракийски университет „Демокрит“, Комотини
Проф. д-р Йован Ананиев, Университет „Гоце Делчев“, Щип
Проф. д-р Серж Сюр, Университет Сорбона-Асас, Париж 2
Проф. д-р В. С. Иваненко, преподавател по Международно публично право, Санкт-Петербургски държавен университет
Проф. д-р Сергей Коноплов, Директор на Програма „Черноморска сигурност“ на Университет „Харвард“
Д-р Хуан Гилермо Естай Сепулведа, Университет „Лос Лагос“, Сантяго, Чили

Отговорни редактори

и езиково-стилова редакция
Ас. д-р Златка Гергинова
Гл. ас. д-р Анна Христова
Гл. ас. д-р Гургана Георгиева

Отговорни секретари

Гл. ас. д-р Диана Велева
Гл. ас. д-р Вероника Стоилова

Администратор на сайта

Инж. Бойко Христов

Редакционната колегия не носи отговорност за изразените мнения и позиции в публикуваните материали, които следва да отговарят на изискванията за академичен стандарт и професионална коректност.

© Всички оригинални материали са на Югозападния университет „Неофит Рилски“

ISSN 2367-5373

Редакция: 2700 Благоевград, пл. Георги Измирлиев – Македончето №1, тел.: 073/88 68 66, e-mail: international_politics@swu.bg

Издател: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2700 Благоевград, ул. Иван Михайлов № 66

INTERNATIONAL POLITICS

EDITORIAL BOARD

Prof. Milan Milanov, PhD – Editor-in-Chief
Prof. Boris Velchev, Dr. Sc.
Prof. Gabriela Belova, PhD – Dean of the Law and History Faculty
Prof. Evgeni Tanchev, PhD
Prof. Władysław Czapliński, PhD
Prof. Veselin Vuchkov, PhD
Assoc. Prof. Nikolay Marin, PhD – Vice Dean of the Law and History Faculty
Assoc. Prof. Diana Kovacheva, PhD
Assoc. Prof. Yordan Velichkov, PhD
Assoc. Prof. Nikolay Popov, PhD
Chief Assist. Vladislav Krastev, PhD
Prof. Rahat Ibraimov, PhD
Assoc. Prof. Tran Van Hoa, PhD

Consultants

Prof. Aleksandar Yankov, PhD	Prof. Enyo Savov, PhD
Prof. Irena Ilieva, PhD	Prof. Nadya Boyadzhieva, Dr. Sc.
Prof. Lyubomir Timchev, PhD	Assoc. Prof. Simo Mihov, PhD
Assoc. Prof. Ana Dzhumalieva, PhD	Assoc. Prof. Ivan Tsvetanov, PhD
Assoc. Prof. Todor Koburov, PhD	

Foreign Consultants

Prof. Kamil Abdulovich Bekyashev, PhD in Law, Head of the Department of “International Law”, “O. E. Kutafin” Moscow State University
Prof. Sergei Yurevich Kashkin, PhD in Law, Head of the Department of “Law of the European Union”, “O. E. Kutafin”, Moscow State University
Aleksey Solomatina, PhD in Law, Doctor of Historical Sciences, Head of the Department of “Theory of State and Law”, Penza State University
Prof. Konstantinos Antonopoulos, PhD, Democritus University of Thrace, Komotini, Greece
Prof. Michalis Hrisomalis, PhD, Democritus University of Thrace, Komotini, Greece
Prof. Jovan Ananiev, PhD, University “Goce Delchev”, Stip
Prof. Serge Sur, PhD, Sorbonne-Assas University, Paris 2
Prof. V. S. Ivanenko, PhD, Professor of Public International Law, St. Petersburg State University
Prof. Sergei Konoplyov, PhD, Director of the Harvard Black Sea Security Program, Harvard University
Juan Guillermo Estay Sepulveda, PhD, University of Los Lagos, Santiago, Chile

Duty editors and linguistic and stylistic editing

Assist. Zlatka Gerginova, PhD
Chief Assist. Anna Hristova, PhD
Chief Assist. Gergana Georgieva, PhD

Secretaries on duty

Chief Assist. Diana Veleva, PhD
Chief Assist. Veronika Stoilova, PhD

Website Administrator

Eng. Boyko Hristov

The editorial staff is not responsible for the views expressed as well as the positions in the published materials that are to meet the requirements for academic standard and professional propriety.

© All original materials belong to the South-West University “Neofit Rilski” ISSN 2367-5373

Editing House: 2700 Blagoevgrad, 1 “Georgi Izmirliiev – Makedoncheto” Sq.; Tel.: 073/88 68 66, E-mail: international_politics@swu.bg

Publisher: University Press “Neofit Rilski”, 2700 Blagoevgrad, 66 Ivan Mihaylov Str.

МЕДИЙНАТА ИНДУСТРИЯ В КОНТЕКСТА НА МЕЖДУНАРОДНАТА ПОЛИТИКА ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ

Доц. д-р Тереза Тренчева, ас. д-р Евелина Здравкова, Катедра
„Библиотечен мениджмънт и архивистика“, Университет по
библиотекознание и информационни технологии, гр. София

Резюме: Развитието на информационните технологии създава предпоставки за нови връзки между медии, телекомуникации и информационни технологии. Обект на настоящата статия е съществуващият опит в развитието на медиите и тяхната нормативна уредба в европейски и световен план. Направен е преглед на нормативните документи, касаещи свободата на словото и интелектуалната собственост в средствата за масова информация на Стария континент в ретроспективен план, като е обърнато специално внимание на националноправната уредба на медийната индустрия в България. Анализирани са отделни казуси, илюстриращи съвременното състояние на медийната индустрия в света. Представена е системата за задължителното депозиране – как тя действа в европейските държави с изключение на Нидерландия и Швейцария. Законодателството за медиите е в съответствие с европейското законодателство и съвместната експертиза на Съвета на Европа и на Европейската комисия. Традиционните, които следват определени професионални стандарти, се придържат към етични норми и кодекси, докато в новите медии всеки може да бъде автор, да пише без критерии и да създава медийно съдържание, оценка на което е все по-трудно да се направи. В днешно време, когато средствата за осведомяване се увеличават, а медийното съдържание не повишава качеството си, повече от всякога е необходимо да съществуват комуникационни стратегии, изградени върху взаимодействието на медийните потребители и авторите на медийно съдържание, как те възприемат света и общуват помежду си, стъпили на историята и хронологичното развитие на медиите и законодателството, свързано с тях.

Ключови думи: медия, медийна индустрия, интелектуална собственост, авторско право, правна регулация.

THE MEDIA INDUSTRY IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL INTELLECTUAL PROPERTY POLICY

Assoc. Prof. Teresa Trencheva, PhD, Assist. Prof. Evelina Zdravkova, PhD
Department of Library Management and Archivistics

Abstract: *The development of information technology creates preconditions for new connections between the media, telecommunications and information technologies. The subject of this article is the existing experience in the development of the media and their regulatory frameworks at European and world level. A review of regulations concerning freedom of expression and intellectual property in the media on the Old Continent was made in retrospect, giving special attention to the national legal framework for the media industry in Bulgaria. Some case studies are analyzed to illustrate the current state of the media industry in the world. The compulsory deposit system is presented - how it operates in European countries except for the Netherlands and Switzerland. Media legislation is in line with European legislation and the joint expertise of the Council of Europe and the European Commission. Traditional ones who follow certain professional standards adhere to ethics and codes, while in the new media, anyone can be an author, write without criteria, and create media content that is increasingly difficult to evaluate. Nowadays, as media outlets increase and media content does not increase in quality, it is more than ever necessary to have communication strategies built on the interaction of media users and media content writers, how they perceive the world and communicate with each other, have stepped up to the history and chronological development of the media and the related legislation.*

Keywords: *media, media industry, intellectual property, copyright, legal regulation.*

ВЪВЕДЕНИЕ В ПРОБЛЕМАТИКАТА

Живеем в свят на дигитални комуникации, социални медии и PR революции, където границата между истината и лъжата е невидима. Във все по-глобализиращия се свят човекът на XXI век има нужда от нови културни ценности и практики. Печатните издания отстъпват на новите медии в онлайн пространството. Медийната индустрия обгрижва електронната култура, която развива конвергенцията в медиите, за да се отговори на нарастващите изисквания на хората за качествен живот в новото хилядолетие. Съвременното общество се свързва с независимо творчество, интерактивна комуникация, свободен избор на образование и теми за коментар, насърчавани от новите медии и цифровите технологии в алтернативни пространства. В днешно време, когато средствата за осведомяване се увеличават, а медийното съдържание не повишава качеството си, повече от всякога е необходимо да съществуват комуникационни стратегии, изградени върху взаимодействието на

медийните потребители и авторите на медийно съдържание, как те възприемат света и общуват помежду си, стъпили на историята и хронологичното развитие на медиите и законодателството, свързано с тях.

Обект на настоящия доклад е съществуващият опит в развитието на медиите и тяхната нормативна уредба в европейски и световен план.

1. ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ОПИТ

През юли 2005 г. Европейската комисия приема Конвенция за защита на разнообразието на културното съдържание и артистичното изразяване, известна като Конвенция на ЮНЕСКО за културното разнообразие (*Решение 2006/515/ЕО на Съвета, 18.05.2006*).

Документът дефинира областта култура като „*множество от отличителни духовни, материални, интелектуални и емоционални характеристики на обществото или на социална група, изключително изкуство, литература, начин на живот, ценностни системи, традиции и убеждения*“. **Културно съдържание обхваща стоки, услуги и дейности** в така дефинираната област, **които имат следните характеристики**: представляват резултат от творческите усилия на хората; имат културна стойност или значимост независимо от икономическата си стойност; обект са на интелектуална собственост.

В примерния списък на културното съдържание експлицитно се включват „аудиовизия и нови медии“ – филми, видеозаписи, радио- и телевизионни програми, софтуер с развлекателно предназначение, творчески интернет сайтове, виртуална реалност, радио- и телевизионни услуги, разпространение на радио- и телевизионни програми, авторски възнаграждения и такси за програми и др.“ (*Огнянова, 2005 : 20*).

Според Конвенцията **културни индустрии са индустриите, които произвеждат културно съдържание**. Културни политики са политиките на местно, регионално, национално или международно равнище, които се отнасят до или въздействат върху всеки аспект на културното изразяване на индивида, общността или обществото, включително създаването, производството, разпространението и достъпа до културни стоки и услуги. Обхватът на културните политики включва „медийна индустрия – телевизия, радио, други медии, мултимедийни и интернет проекти, филмова индустрия, музикална индустрия и др.“ (*Стоянов, 2016*).

Целите на културните политики включват създаване на интегрирани културни стратегии, насърчаване на творческите дейности и участие в културния живот, защита на материалното и духовното културно наследство, насърчаване и развитие на плурализма, и в

интернет, укрепване на културните индустрии, насърчаване и подкрепа на новите и традиционните медии, развитие на международното сътрудничество и изследванията за нуждите на културните политики, мобилизиране на човешки и финансови, включително фискални ресурси за култура.

Статусът на печата от гледна точка на европейските общностни политики и законодателство е обект на политиката в областта на конкуренцията и не е обект на европейската медийна политика.

Съществен инструмент за защита на интелектуалната собственост в електронните медии е **Директива 98/34/ЕС**, която се отнася за услуги на информационното общество, които се предоставят срещу заплащане на базата на условен достъп. Директивата защитава носителите на права – достъпът до произведенията или програмите се осъществява срещу заплащане.

Класическите медии се променят. Това провокира ЕС да създаде обща аудиовизуална политика, защото телевизията става основен източник за информиране на обществеността, усъвършенства се сателитният пренос на програми, появяват се търговските телевизии с много реклама и забавни програми.

В сектора на електронните медии настъпва коренна промяна. Развитието на информационните технологии създава предпоставки за нови връзки и взаимно проникване между три сектора в информационната сфера – медии, телекомуникации и информационни технологии, които до този момент са били отделни. Очевидна е необходимостта от конвергенция – в законодателството, в услугите, в устройствата, които да отговорят на новите предизвикателства на цифровата телевизия, електронните издания в интернет, гласовата телефония в интернет и др. Затова през 1997 г. се появява Зелената книга за конвергенцията – *Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Information Technology Sectors*. (*Green Paper on the Convergence*, 1997).

Първият конвергентен регулатор (AGCOM) е в Италия през 1997 г. Следва Финландия (FICORA), по-късно Швейцария – конвергентният регулатор (OFCOM/BAKOM). През 2001 г. регулаторен орган създават Босна и Херцеговина (CRA) и Австрия (KommAustria). Във Великобритания конвергентният регулатор (OFCOM) е създаден през 2004 г., а на следващата година Норвегия обединява съвета по концентрациите, института по кино и медийния регулатор в конвергентен регулатор.

Преструктурират се Европейската комисия, специализираните органи и експертни колегии на Съвета на Европа.

Медийната политика на Съвета на Европа в областта на културата има особена тежест. Нели Огнянова цитира Конституционния договор на ЕС: „Съюзът и държавите членки насърчават сътрудничеството с трети страни и с международни организации в областта на културата и по-специално със Съвета на Европа.“ (чл. 3). Поради това правната рамка на Съвета на Европа в областта на правата на човека и медиите присъства паралелно с общностното право при определяне на принципи и приоритети в областта на медиите (Огнянова, 2005:59).

Съветът на Европа защитава правата на човека, плуралистичната демокрация и върховенството на правото, опазва европейската културна идентичност и многообразие, търси решения на проблемите, пред които е изправено европейското общество, работи за укрепване на демократичната стабилност в Европа чрез подкрепа на политическите, законодателните и конституционните реформи. България е член на Съвета на Европа от 1992 г. (*Statute of the Council of Europe. 05.05.1949*). Политиката на Съвета на Европа в областта на медиите се дефинира в актовете на европейските конференции на министрите по политиката в областта на медиите. Работните приоритети на експертните структури в областта на медиите към Съвета на Европа са в областта на електронните медии и интернет.

Конституционният договор в ЕС подчертава значението на Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи и прилагането ѝ от Европейския съд за правата на човека, с което се демонстрира желанието за единни европейски стандарти в областта на защитата на свободата на човека, включително в областта на словото и медиите.

2. РЕГУЛАЦИЯ В МЕДИИТЕ

Медийните регулатори в европейските страни силно се различават. Основен въпрос при законодателната уредба на регулатора е да се гарантира неговата независимост, способността му да следва регулаторна политика без интервенция / намеса на правителство, политически сили, един или друг оператор. „Индикатор за измерване на степенята на независимост са: Кой избира членовете на регулаторния орган? Какви са изискванията към кандидатите за членове? Гарантирани ли са мандатите? На кого докладва регулаторът? Как се финансира? Има ли правителствени институции, които могат да отменят решенията на регулатора, различни от съда? Как регулаторът наема администрацията си?“ (Огнянова, 2005 : 89).

Статут на регулаторите: Те са извън правителствената структура. В Дания и Великобритания те се посочват от правителството

или от определен министър. В България регулаторът по закон е независим специализиран орган, чиято дейност се финансира от бюджета. Членове на регулатора са между трима и десетки членове. В Холандия – 3, САЩ – 5, Италия – 7, Великобритания, Ирландия, Франция, Словакия, Словения, Естония, Унгария, Полша – 9, Португалия – 11, Чехия – 13. Регулаторът има своя администрация. Независимостта на регулаторите се осъществява чрез различни мерки. Решенията подлежат на съдебен контрол. В България няма изискване за отчет пред някого, изискването е публикуване на годишен доклад.

Регулаторите в Австрия, Германия и САЩ се отчитат пред парламента. Регулаторите взаимодействат тясно с регулаторите в областта на телекомуникациите и конкуренцията, както и с органите, които имат правомощия по защитата на интелектуалната собственост. Финансирането на медийните регулатори в Европа е свързано с финансирането на обществените оператори.

3. РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ОПИТ

„Хиляди години писмените знаци са дълбани в глина и камък, драскани по восък, дървесна кора или кожа; рисувани върху бамбук, папирус или коприна – но винаги в един екземпляр и с изключение на надписите по паметниците винаги за минимален брой читатели. И ето че в Китай, между II и VI век са изобретени хартията, тушът и печатането с помощта на гравирани дървени кубчета, което позволява да се изработват и разпространяват множество копия от една творба. Минават хиляди години преди тази идея да се възприеме от далечната и изостанала Европа. И тогава книгите изведнъж започват да се печатат по целия свят. Точно преди да бъде изобретена преносимата преса – около 1450 г. – в цяла Европа не съществуват повече от няколко десетки хиляди книги, и всичките писани на ръка (толкова горе-долу има и в Китай, но около 100 г. пр. Хр., а десет пъти по толкова има в Голямата библиотека на Александрия). 50 години по-късно – около 1500 г., отпечатаните книги вече са десет милиона. Знанието става достъпно за всеки, който може да чете. Магията е навсякъде.“ Така Карл Сейгън приветства революцията на печатарската преса в телевизионния сериал и едноименната книга „Космос“ (Сейгън, 2006).

Печатарската преса е първата технология, защитена по смисъла на авторското право. Преносимият тип печатарска преса е бил разработен от Йохан Гутенберг в Германия около 1440-та година и донесен в Англия от Уилям Какстън през последната четвърт на XV век. Преди това не е било чак толкова важно да се мисли за правата на

авторите на книги, защото производството на книги било толкова скъп и продължителен процес, че всъщност само малко от тях били размножавани (*Самюълс, 2006:21*).

През 50-те години на XVI век с кралски декрет е основана Печатарската компания (Така се нарича Лондонската гилдия на печатарите, книговедците, книготърговците, основана през 1577 г., която до 1911 г. упражнява авторскоправен монопол в Англия, чието изискване е всички издания да бъдат регистрирани в сградата, където се помещава гилдията), която упражнява ефективен контрол върху отпечатването и разпространението на книги в Англия. Това не само обслужва интереса на короната за регулиране на съдържанието на книгите, но и защитава инвестициите на първото подобно предприятие в издаването на дадена книга чрез ефективно елиминиране на пиратството. Освен това, както и в други държави в Европа, авторите отправяли петиции към Короната за изключителното право да отпечатват своите книги в страната за определен брой години.

В края на XVII век възраженията срещу специализираните „монополи“ започват да се увеличават и през 1694 г. Парламентът позволява да отпаднат старите Лицензионни наредби на печатарите. Издателите оспорват това, тъй като имат обичайното право на изключителност върху издаваните от тях творби, но според Закона това право вече не е валидно. В началото на XVIII век те лобират пред Парламента да възобнови старите лицензионни наредби, но Парламентът отказва. В замяна през 1710 г. Парламентът приема забележителен закон, с който за първи път се защитават правата на авторите, а не на издателите на книги. Той е наречен „Законодателен акт за насърчаване на знанието чрез прехвърляне на правата върху екземплярите от отпечатани книги върху авторите или купувачите на тези екземпляри през споменатите за това периоди“.

Новият законодателен документ представлява много точен баланс на интереси. От една страна, правата на авторите са доста разширени, докато мерките срещу нарушаването на закона са сурови. От друга страна, има обаче и сериозни ограничения върху новите права на авторите. Първо, правата по тази наредба имат давност не повече от 28 години. Освен това авторите са задължени публично да регистрират своите претенции за авторство, за да защитят „множество лица“, които „поради невежество“ биха могли евентуално „да извършат нарушение на този Законодателен акт“. Друго изискване гласи, че авторите, регистрирани съгласно този закон, се задължават да доставят девет екземпляра от всяка книга на посочения в него пазач на склад, които са предназначени „за използване в Кралската библиотека, библиотеките на университетите в Оксфорд и Кеймбридж, библиотеките на четирите

университета в Шотландия, Библиотеката на колежа Съон в Лондон и библиотеката, известна като „Библиотеката към Факултета на адвокатите в Единбург“. Неизпълнението на тази доставка може да доведе до конфискуване на стойността на отпечатания тираж плюс 5 лири за всеки недоставен екземпляр.

Общественото радиоразпръскване възниква в Европа през 20-те години на XX век. В различните държави на континента до края на Втората световна война се формират самостоятелни правноорганизационни модели на функциониране на радиото. Общото на тези модели е, че първоначално излъчването на радиопрограми се осъществява от субекти на частното право. Впоследствие в част от страните държавата поема като компетентност задълженията по поддържането на радиостанциите. Други държави приемат, че радиоразпръскването трябва да бъде еднакво отдалечено както от политическото влияние, така и от корпоративните интереси на стопанския живот. Така се формира и идеята за обществените медии – независими публичноправни организации (*Николова, 2006*).

Дейността на средствата за масово осведомяване (печат, радио, телевизия) се основава на принципа за свободата на словото. Този принцип на медийната дейност е приет за първи път от националното събрание на Франция и е залегнал в чл.11 на Всеобщата декларация за правата на човека и гражданина от 26 август 1789 г.: „Свободната размяна на мисли и мнения е едно от най-скъпоценните права на човека. Всеки гражданин може, ще рече да говори, да пише, да печата свободно, само при условие да не злоупотребява с тази свобода в случаите, определени от закона.“ (*Друмева, 1995:525*).

Декларацията подчертава особеното значение на публичното разпространение на информация за развитието на обществото. Свободата на словото придобива три проявления – правото да се изрази мнение, правото да се противостои на произвола и правото на всеки да бъде критичен към властта (*Георгиев, 1997, № 3-4, с. 37*).

Сравнителноправният анализ на нормативната уредба на печатните медии през XIX век в някои европейски държави свидетелства, че свободата на печата е общочовешка ценност, като е провъзгласена в редица конституции, които ще бъдат представени.

Разпоредбата на чл. 55 от Швейцарската конституция от 1874 г. гласи: „Свободата на печата е гарантирана.“

Холандският основен закон от 1887 г. обявява независимостта на печатните средства за масово осведомяване: „Никой не се нуждае от каквото и да било предварително разрешение за публикуване в печата на своите мисли или мнения, но всеки е отговорен за тях по закона.“ (чл. 7) (*Петков, 1993 : 88*).

Германската конституция от 1919 г. въвежда правото на мнение и слово в разпоредбата на чл. 118 по следния начин: „Всеки германец има правото в границите на общите закони да изразява свободно своето мнение чрез думи, писания, печатане, образи или по всеки друг начин. Никакво условие, произтичащо от занятие или служба, не може да го лиши от това право и никой не може да му наложи изправление на вреди, защото го е използвал. Цензура не съществува обаче, колкото се касае до кинематографите, законът може да внесе изменения в това начало.“ (Баламезов, 1993:186).

В разпоредбата на чл. 26 от Италианската конституция от 1848 г. се прави разграничение между печатните издания със светски характер и книгите с духовно съдържание: „Печатът ще бъде свободен, но един закон ще обуздава злоупотребите.“

В Шведската конституция от 1809 г. свободата на печата е уредена чрез разпоредбата на чл. 86: „Под свобода на печата трябва да разбираме правото на всеки швед да публикува съчинения без никаква предварителна пречка от страна на публичната власт; правото да не може впоследствие да бъде преследван поради съдържанието на тия съчинения от друго място, освен от законно установени съдилища; правото да не може да бъде наказан за това обнародване, освен в случая, когато съдържането бъде в противоречие с формален закон, въведен за осигуряване на публичния мир, без да препятства за разпространението на светлината. Всякакви актове и протоколи по какъвто и предмет да бъдат те, с изключение на протоколите, държани в министерския съвет и пред краля по въпроси на военно командване, могат да бъдат обнародвани в печата без съкращения. Не ще могат да бъдат печатани актовете и протоколите на администрацията на банката или държавния дълг, отнасящи се до въпроси, които трябва да бъдат държани в тайна.“ Конституцията признава за конституционни закони: конституцията, органическият закон за парламента, органическият закон за престолонаследия и закона за свободата на печата – факт, който свидетелства за една напреднала медийна регулация в Швеция (Баламезов, 1993:174).

Конституцията на Белгия от 1830 г. приема, че печатът е свободен, цензура не може да бъде упражнявана или въведена, от никой не може да се иска залог (чл. 18). Белгийската медийноправна уредба въвежда т. нар. каскадна отговорност при публикуването на печатни материали (степенувана система): „Когато авторът е познат и живее в Белгия, издателят, печатарят или разпространителят не могат да бъдат преследвани.“ Това предполага, че отговорност носи авторът, ако той е известен. Ако не е познат авторът, отговорност носи издателят. Ако не са познати авторът и издателят, отговорност носи печатарят. В случай че не

са известни авторът, издателят и печатарят, отговорност носи разпространителят (*Баламезов, 1993 : 184-185*).

Историята на радиоразпръскването в Германия започва в периода на Ваймарската република (1919-1933 г.), споделя М. Мартинез (*Martinez, 1998*). На 24 октомври 1923 г. държавното дружество Deutsche Stunde AG започва да излъчва редовно и ежедневно първия радио канал An Alle. Радиоразпръскването е контролирано от Министерството на пощите, въпреки че частните лица също имат правото да участват в управлението на радиото. Пощите на Райха нямат достатъчно икономически средства за инсталирането и развитието на инфраструктура от самите тях. По тази причина държавата допуска навлизането на частен капитал в управлението на радио каналите. През 1923 и 1924 г. са създадени 8 регионални дружества, които създават през 1925 г. Радиодружество на Райха (Reichsrundfunkgesellschaft – RRG). Тези дружества излъчват програми в съответните регионални граници чрез държавни съоръжения, за което се нуждаят от разрешение от Министерство на пощите. В това дружество държавата участва с 51 % от капитала, като остатъкът от 49 % е частна собственост (*Николова, 2003:40-52*).

Във Великобритания на 18.10.1922 г. е основана частната компания Би Би Си (BBC – British Broadcasting Company). Организацията представлява съвкупност от рекламни и производствени предприятия. Радиоразпръскването във Великобритания започва на 14.11.1922 г. С лицензия на Министерството на пощите е разрешено управлението на 8 радиостанции (*Barendt, 1993:10*).

Във Франция редовни радиопредавания започват през февруари 1922 г., като чрез предавателя, монтиран на Айфеловата кула, се излъчват търговски съобщения и бюлетини за времето. През 1922 г. е създадено частно дружество „Радиола“, което също започва предавания, а през януари 1923 г. в ефира се появява предавателят на Висшето телеграфопощенско училище. През същата година е образувана Compañie Francaise de Radiophonie (Френска компания за радиоразпръскване), която поема под своя контрол предавателите в Левалоа и Клиши, а след преименуването на дружеството „Радиола“ в „Радио Париж“, присъединява и него към структурата си (*Димитров, 1980:20-21*).

Радиоразпръскването в Италия е осъществявано по силата на Закон № 395 от 30.06.1910 г. Въз основа на него държавата предоставя със законодателен кралски декрет № 655 от 01.05.1924 г., превърнат в Закон № 473 от 17.04.1925 г., изключителното право за разпространение на програми чрез концесия. Концесията (разрешителното) е предоставена на Unione Radiofonica Italiana (URI) (*Pace, 1996:153*).

Радиоразпръскването в Испания започва през 20-те години на XX век. През февруари 1924 г. е създадена Националната асоциация на радиоразпръскването в Барселона Asociacion Nacional de Radiodifusion de Barcelona). Тя е резултат от появилите се в някои градове търговски дружества на радиолюбителите. Първата радиостанция, която започва да излъчва на 14.11.1924 г., е Радио „Барселона“ (*Garitaonandia, 1997:130-131*) и (*Multigner, 1997:272*).

През 70-те години на XX век в държави като Гърция, Португалия и Испания настъпва демократизиране на съответните общественно-политически системи, в резултат на което възникват нови конституционни текстове в областта на средствата за масово осведомяване. Разпоредбата на чл. 14, ал. 1 от Конституцията на Гърция гласи: „Всеки има право да изразява и да разпространява своите мисли устно, писмено и чрез печата, като спазва законите на държавата.“ (*Петков, 1993:85*).

Конституцията на Португалия гласи: „Чл. 37 (1) Всички имат право да изразяват и да разпространяват свободно мисълта си чрез слово, образ или всяко друго средство, както и правото да информират, да се информират и да бъдат информирани, без пречки или дискриминации. (2) Упражняването на тези права не може да бъде възпрепятствано или ограничено от какъвто и да е вид или форма на цензура. (3) Допуснатите нарушения при упражняването на тези права се третират в съответствие с общите принципи на наказателното право и разглеждането им е от компетентността на съдилищата. (4) На всички лица – физически и юридически, се осигурява правото на отговор и на опровержение, както и правото на обезщетение за нанесени вреди, при равни и ефективно гарантирани условия.“ (*Неновски и др., 1994:236-237*).

Нормата на чл. 2, ал. 1 от Конституцията на Испания посочва, че в страната са защитени правата на свободно изразяване и разпространяване на мисли, идеи и мнения чрез слово, писмено или по друг начин; на свободно предаване или получаване на информация. В чл. 2 от основния закон е подчертано изрично, че упражняването на тези права не може да бъде ограничавано от всякакъв вид предварителна цензура (*Неновски и др., 1994:15-16*).

През 1983 г. Холандия приема Конституция, която отменя основния закон от 1887 г. Новият закон урежда правилата относно радиото и телевизията. Не съществува предварителна цензура върху съдържанието на радиоразпръскването и телевизионните предавания (ал. 2). Никой не е длъжен да представя мисли или мнения за предварително одобрение, за да бъдат те разпространени по какъвто и да е начин ... (ал. 3) (*Неновски и др., 1994:186*).

През 1984 г. Конституцията на Швейцарската конфедерация е допълнена (Стойчев, 2002:90-91). Приет е нов чл. 55а, който в ал. 1 приема, че законодателството относно радиото и телевизията или другите средства за разпространение на програми и информация е от компетентността на Конфедерацията.

Медийният регулатор на Република Македония е Агенция за аудио и аудиовизуални медийни услуги. Акцент в работата ѝ е финансовата независимост, казва в интервю за БГНЕС д-р Зоран Трайчевски, директор на Агенция за аудио и аудиовизуални медийни услуги на Република Македония. „През последните 20 години финансовата независимост се оказва главният фактор, за да може медийният регулатор да бъде независим. Имаме собствени приходи от радиа, телевизии и кабелни оператори... Това прави на година 2,3 милиона евро и ни гарантира тази независимост.“ Членовете на Македонската агенция не зависят от властта и волята на политическите партии в парламента, защото мандатът им е 7 години. Македонската агенция е най-старият медиен регулатор на Балканите, който е създаден през 1997 г. (Трайчевски, 2016).

Необходимостта от ретроспекция на международния опит в областта на интелектуалната собственост се обуславя от глобалното влияние на дигиталното пространство в съвременното общество. Ето защо са анализирани отделни казуси, илюстриращи съвременното състояние на медийната индустрия в някои страни от Европа и Америка.

В САЩ значението на печата се подчертава като четвърти клон на държавната власт, а радиото и телевизията като пети клон на държавната власт, които функционират независимо от законодателната, изпълнителната и съдебната власт (Танчев, 1989:325-326).

Национален закон за авторското право на САЩ се подписва на 31 май 1790 г. Това е „Законодателен документ за насърчаване на знанието“, който предоставя на авторите на „географски и морски карти /единствените творби, специално споменати в оригиналния законодателен акт за авторското право от 1790 г. са картите и схемите (навигационни схеми)/ и книги“ изключителното право да „отпечатват, препечатват, издават или продават“ своите творби за период от 28 години. Санкцията за нарушаване на тези права гласи, че „на подобен нарушител ... се конфискуват всички и всеки екземпляр ...на такава географска или морска карта, книга или книги и всички и всяка печатна кола ..., които са част от тях ... в полза на автора или собственика ..., който унищожават същите. И всеки подобен нарушител или нарушители се глобяват и им се налага да платят сумата от 50 цента за всяка печатна кола, намерена в негово или тяхно притежание ..., в противоречие с истинската цел и значение на този законодателен

акт... “ За баща на американското авторско право се счита Ноа Уебстър. Той се преборва да получи авторскоправна защита не само на своите успешни ръководства по правопис и речници, но и по принцип за всички автори. Под знамето на Документите на Конфедерацията /първото название на Конституцията на САЩ (1781-1789 г.)/ той лично пътува из страната, за да лобира пред всеки законодателен орган да приеме законодателен акт за авторското право. В този закон не се споменава нищо за музиката. Конгресът добавя музиката към видовете творби, които да бъдат под закрилата на федералното авторско право, през 1831 г. През 1878 г. Едисон и Чарлс Бачълър правят своето изобретение фонографа – машина, която възпроизвежда вярно звука.

Светът се променя. Конгресът на САЩ реагира, преразглежда основно авторското право. През 1909 г. се въвежда специална компенсационна система, станала известна като „задължителен лиценз“. Така на композиторите се дава правото да избират дали да позволяват или не да се правят записи на творбите им, както и да определят цената, която пазарът би могъл да понесе за първия подобен запис. През следващите две десетилетия още едно технологично постижение заплашва да унищожи победата на композиторите – Лий де Форест, инженер от компанията „Уестърн Електрик“, разработва вакуумна тръба „Одиън“, която може да усилва радиовълните и да предава записана музика. Т.е. плочите вече не са единственият източник на записана музика. С инвестиране на пари за закупуване на радиоапарат вече може да се слуша музика без пари. По това време списание „Билборд“ предупреждава, че безплатната музика по радиото унищожават възможностите да се печелят пари от изпълнения на живо или на запис, статията от 1922 г. е със заглавие „Радиото се връзва в шоубизнеса“.

Новата индустрия – звукозаписите, напредъкът на технологиите, разработването на магнетофона, ражда пиратството. Конгресът реагира през 1971 г., като приема специална поправка, с която звукозаписите придобиват отделно авторско право по федералния законодателен документ. Така повечето грамофонни плочи, ленти и компактдискове стават обекти на два вида авторски права – върху музиката и върху звукозаписа. Авторското право върху музиката принадлежи на композитора и се разпознава върху албума със символа ©. Авторското право върху звукозаписа принадлежи на компанията за записи или на изпълнителите и се разпознава със символа ®. До 70-те години на XX век звукозаписите се съхраняват само в аналогова форма. Тогава инженерите „изваждат“ звука по електронен път и го превръщат в серия от числа, които могат да се съхраняват и възпроизвеждат от компютър. Първият компактдиск е представен на обществеността през 1979 г. и само за десетилетие той праща винилната плоча в историята. Цифровият

звукзапис е съвършено различен от аналоговия звукзапис. Бъдещето изведнъж става днес. Интернет позволява размяна на цифрови файлове, съдържащи картини, музика, видеоклипове. През 1995 г. Конгресът създава Законодателен акт за Правата за цифрово изпълнение на звукзаписите. Успоредно с развитието на технологиите върви и развитието на далекосъобщенията. Ражда се интернет – глобалната телекомуникационна мрежа, която свързва компютрите из целия свят. Създава се през 1969 г. като Агенция за нови изследователски проекти – АРПАНет (ARPANet – Advanced Research Projects Agency). Някои от функциите на интернет, също като телефона, не повдигат сериозни проблеми от авторскоправен характер, защото обикновено не включват пренасяне на информация, защитена по смисъла на авторското право, например участие в чат рум (chat room) – разговор между много хора в реално време; предаване на съобщения в момента (instant messaging), които се появяват моментално в избрани компютри, ако са онлайн; електронна поща (e-mail), при която съобщението се съхранява в получателя „кутия“ до момента, в който получателят се включи в интернет и т.н. С други думи, интернет бързо се превръща в първостепенно средство за разпространение на информация по света, включително и на защитените по смисъла на авторското право творби (Самюълс, 2006:26-55).

4. НАЦИОНАЛНОПРАВНА УРЕДБА НА МЕДИЙНАТА ИНДУСТРИЯ В БЪЛГАРИЯ

Стъпка към изясняването на проблематиката в България е прегледът на националната законодателна рамка в страната. Фундаменталните принципи относно развитието на медийния сектор през Третата българска държава се съдържат в Търновската конституция (Методиев, Стоянов, 1990:27) „Чл. 79. (1) Печатът е свободен...“.

В областта на средствата за масово осведомяване Търновската конституция отстоява едни от най-демократичните достижения на тогавашния цивилизован свят. Държавосформиращият акт възприема принципа за забрана на цензурата, провъзгласен още във френската Декларация за правата на човека и гражданина от 1789 г. (Токушев, 2004 : 265-266 и Манолова, 1999:3-12).

Българското медиазнание разглежда медийната политика като съвкупност от регулаторните механизми на държавата и елементите на обществените структури на журналистическата саморегулация (Алфандари, 2000:75).

Регулаторните механизми почиват върху властническия метод на социално поведение. Те в областта на средствата за масово осведомяване

включват въвеждането на конституционна уредба и специално медийно законодателство, създаването на обществени медии, обособяването на регулаторен надзорен орган с административни функции. Вплътените в Конституцията принципи имат важно нормативно значение, защото служат за юридическа основа на медийното законодателство.

Основите на медийното законодателство са положени с разпоредбата на чл. 88 от Конституцията, съгласно която „на гражданите на Народната република се гарантира свободата на печата, словото“. Конституцията, обнародвана на 6 декември 1947 г., следва традициите на Търновската конституция. Различава се по това, че не забранява цензурата. Втората разлика е, че на конституционно ниво се поставя въпросът за структурата и мястото на един определен клон от държавното управление – културата. Печатните медии и радиото са част от културната сфера и са обединени в Комитет за наука, изкуство и култура (КНИК). КНИК в Конституцията от 1947 г. е определен като част от правителството (чл. 39, ал. 1).

Създаването на нормативна уредба е първата стъпка за провеждането на медийната политика. Законодателят разглежда дейността на средствата за масово осведомяване в два аспекта – редакционно съдържание и телекомуникации.

Според Радомир Чолаков „поради огромната им важност медиите съзнателно са извадени извън правната система“ (Чолаков, 2000 : 29).

През 1970 г. Съюзът на българските журналисти изработва проект на Закон за средствата за масово осведомяване и го изпраща до институциите за становище. В обхвата на текста попада дейността на всички видове средства за масова информация. Въпросите, които проектозаконът предлага да подлежат на правна регулация, са от сферата на медийната и журналистическа саморегулация – изисквания към журналистическата колегия, ролята и задачите на творческата организация на журналистите. В параграф 48, т. 3 са изброени медиите, чиято дейност се регулира от проекта за закон: „периодичният печат, осведомителните агенции, осведомителните и други публицистични емисии на радио- и телевизионното предаване и информационния и научнопопулярния филм, както и звуковите, картинни и видеозаписи, използвани за редовното информиране на обществеността“. Надзорните функции спрямо средствата за масово осведомяване се предвижда да се изпълняват от Държавен орган по печата и масова информация, който е общественодържавен орган (§ 4, т. 1). Неговият състав се формира от председател, избран от общото събрание на творческата организация на българските журналисти, и представители, избрани от общото събрание на творческата организация на българските журналисти, от обществените организации – основни издатели на периодичния печат в страната, от

българските осведомителни агенции, от радиото, от телевизията. Председателят се утвърждава от Президиума на Народното събрание и от Държавния съвет (§ 4, т. 1 и т. 2).

Компетентност на държавния орган по печата и масова информация:

- съдейства за развитието и усъвършенстването на дейността за масова информация и средствата за нейното разпространение;
- ръководи, подпомага и контролира предприятията, занимаващи се с отпечатването и разпространението на периодични издания;
- полага грижи за разширяването и усъвършенстването на материално-техническата база на средствата за масова информация;
- ръководи Българската телеграфна агенция и дейността за масова информация на радиото и телевизията;
- упражнява контрол за точното прилагане на законодателството в областта на печата и масовата информация;
- извършва регистрация на изданията от периодичния печат;
- съгласува дейността по размяна на масова информация и периодични издания с другите страни;
- урежда всички въпроси, свързани с дейността на чуждите кореспонденти и информационни агенции и представителства в страната, като осигурява необходимите условия за тяхната дейност.

В България, както и в други държави, се променят общественно-политическите условия, в резултат на което възникват нови конституционни текстове. Новата Конституция в България от 1971 г. провъзгласява ръководната роля на Българската комунистическа партия.

Основополагащ принцип на медийната дейност, въведен в България през 1971 г., е свободата на словото и печата: „Гражданите имат свобода на словото, печата, събранията, митингите и манифестациите.“ (чл. 54, ал. 1) „Тези свободи се осигуряват като на гражданите се предоставят необходимите материални условия за това.“ (чл. 54, ал. 2). Новата конституция продължава традициите на основния закон от 1947 г. да прогласява медийни норми от най-висок ранг, но и тя не забранява цензурата (*Конституция...*, 1971).

Конституционният текст от 1971 г. дава правна основа и на художественото творчество: „Авторските права върху произведения на науката, литературата и изкуството, както и правата на изобретателите и рационализаторите се закрилят от държавата.“ (чл. 26, ал. 1). Закрилата на държавата се изразява в създаването на специална структура към Комитета за култура и изкуство – Дирекция, преименувана през 1973 г. в Агенция за авторско право. Следвайки основните принципи на социалистическото развитие на обществената система, Конституцията от

1971 г. поставя упражняването на правата на авторите в зависимост от обществения интерес. Този интерес не може да бъде накърняван за сметка на правата на авторите (чл. 26, ал. 3). В този смисъл е и съдържанието на текущото законодателство в областта на авторските права.

Законът за авторското право е приет през 1951 г., обн., изм., бр. 92 от 16.11.1951 г., попр., бр. 10 от 1952 г.; изм. и доп., бр. 55 от 1955 г.; ДВ, бр. 35 от 1972 г. и доп., бр. 30 от 1990 г.; отм., бр. 56 от 1993 г.

Нормативен акт с особено значение за медийното право е Указ № 1086 от 12.07.1977 г. на Държавния съвет за работата с критичните публикации. ДВ, бр. 56 от 19.07.1977 г., § 3 от Заключителната разпоредба на акта предвижда изрично, че той влиза в сила един месец след обнародването му.

Този акт предполага тясно сътрудничество между медиите и държавните органи при постъпили жалби и писма на гражданите, които провокират публикуването или излъчването на критични публикации или предавания. Указът е отменен едва от Закона за достъп до обществената информация през 2000 г. (ДВ, бр. 55, 2000 г.).

Съобразно акта средствата за масова информация са Българската телеграфна агенция, вестниците, списанията, радиото, телевизията и документалното кино.

След демократичните промени на 10 ноември 1989 г. медиите са изведени от структурата на изпълнителната власт и поставени в подчинение на Народното събрание. Периодът на парламентарно-обществения надзор по отношение на тяхната дейност е твърде кратък (6 март 1990 г. – 22 декември 1990 г.).

Националното радио в България има 80-годишна история, националната телевизия – 50. До 1990 г. двете електронни медии са държавни, управляват се от правителството, разпространяват съдържанието на радио- и телевизионните програми на основата на Закон за далекосъобщенията. През април 1990 г. БНР и БНТ се учредяват като юридически лица. На база на тогавашния Закон за далекосъобщенията и подзаконови актове започват да функционират първите частни радиостанции и телевизии, започва изграждане на първите кабелни далекосъобщителни мрежи.

До 1990 г. в България не съществува специална правна регламентация на съдържанието на радио- и телевизионните програми. Първият опит за самостоятелна законодателна уредба на електронните медии е Законът за радиото и телевизията през 1996 г., обнародван в ДВ, бр. 77/1996 г., отменен с параграф 10 ПЗР ЗРТ, 1998 г. Действащият Закон за радиото и телевизията е приет, за да въведе общностни стандарти в регулацията – лицензиране, мониторинг на всички електронни медии –

БНТ, БНР, други оператори, независимо от собствеността и начина на пренос на програмите; да преобразува БНТ и БНР в обществени медии; да въведе гаранции за авторските и сродните права в аудиовизията; да въведе общностните стандарти по отношение на търговското слово – реклама, спонсорство, пазар.

През 2003 г. парламентът приема Закон за филмовата индустрия, обн. в ДВ, бр. 105 от 2 декември 2003 г., и нов Закон за далекосъобщенията в отговор на факта, че от 1 януари 2003 г. българските телекомуникации са напълно либерализирани с отпадането на монопола на Българската телекомуникационна компания (БТК) върху фиксираната гласова услуга. При либерализирането на телекомуникациите се предприема създаване на нов тип органи (регулатори), които следят за спазване на правилата и за конкуренцията на пазара. Някои регулатори се създават чрез отделяне от изпълнителната власт (министерство), други се създават напълно самостоятелно – например в области, в които функциите по държавно въздействие са били изпълнявани от парламента. В България по първия начин е създаден далекосъобщителен регулатор, който „поддържа дистанция“ спрямо държавния орган (Министерство на транспорта и съобщенията) и исторически обусловилия се монополен оператор (БТК), а сравнително самостоятелно (без наследяване на правителствена структура) се създава медийният регулатор (Национален съвет за радио и телевизия, Съвет за електронни медии след 2001 г.), тъй като функциите по медийна регулация преди това (от началото на прехода) осъществява парламентът чрез специализираната медийна комисия.

Създават се регулатори и в областта на медиите – с правомощия в областта на електронните медии, в областта на печата. Медийните регулатори вземат независими решения както от властта, така и от пазара (медийните оператори).

Конституцията на Република България – основният закон на Република България, приета на 12 юли 1991 г. от 7-ото Велико народно събрание, създава правна уредба на средствата за масова информация. Тя разграничава два основни вида медии – печатни и електронни (*Конституция, 1991*). Конституцията е вътрешен източник на обективното авторско право на България. То се визира пряко в чл. 54, ал. 2 и ал. 3: *„Свободата на художественото, научното и техническото творчество се признава и гарантира от закона“* и *„Изобретателските, авторските и сродните на тях права се закрилят от закона“*. В чл. 54, ал. 1 на Конституцията на Република България е утвърдено правото всеки да се ползва от националните и общочовешките културни ценности, както и да развива своята култура в съответствие с етническата си принадлежност. Т.е. признава и гарантира свободата на художественото,

научното и техническото творчество, но закриля само изобретателските, авторските и сродните на тях права. Съгласно чл. 39, ал. 1 пък всеки има право да изразява мнение и да го разпространява чрез слово – писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин. В разпоредбата на чл. 40, ал. 1 българският основен закон въвежда като фундаментален принцип на медийната дейност свободата на печата и другите средства за информация. По подобие на Търновската конституция. (Николова, 2004, № 2 : 118) и за разлика от конституционните актове от 1947 г. и 1971 г. (Николова, 2005, № 1 : 72 и 78) националният конституционен акт отхвърля цензурата: *„Печатът и другите средства за масова информация са свободни и не подлежат на цензура.“*

Конституцията предвижда ограничения за медийната дейност в чл. 40, ал. 2: *„Спирането и конфискацията на печатно издание или на друг носител на информация се допускат само въз основа на акт на съдебната власт, когато се накърняват добрите нрави или се съдържат призови за насилствена промяна на конституционно установения ред, за извършване на престъпление или за насилие над личността. Ако в срок от 24 часа не последва конфискация, спирането преустановява действието си.“*

Тези мерки са „специални и крайни“ според конституционното тълкуване, поради което следва да се разглеждат като „изключения от принципната забрана на цензурата, съдържаща се в чл. 40, ал. 1“. Сред посочените в чл. 40, ал. 2 основания за спиране и/или конфискация е „накърняването на добрите нрави“. Конституционният съд изразява становище, че „публичният морал представлява област, в която са меродавни най-вече националните традиции и култура. Но недопустимостта да се накърняват добрите нрави не се свежда само до това да се спазват изискванията за обществено благоприличие, формирани вследствие на традициите на даденото общество. В обществен интерес е например добрите нрави да бъдат критерий при формирането на подрастващите. От гледна точка на тази особена социална ценност се допуска ограничение в програмното съдържание на радио- и телевизионните оператори. (Николова, 2009 : 12).

Непряко въздействие върху регламентацията на авторското право имат текстовете на чл. 17, ал. 1 до 3, където се казва, че правото на собственост и на наследяване се гарантира и защитава от закона. Собствеността бива частна и публична, като частната собственост се обявява за неприкосновена.

Косвена връзка с медиите се открива и в чл. 41, ал. 1 и ал. 2: „Всеки има право да търси, получава и разпространява информация. Осъществяването на това право не може да бъде насочено срещу правата и доброто име на другите граждани, както и срещу националната

сигурност, обществения ред, народното здраве и морала.“ и „Гражданите имат право на информация от държавен орган или учреждение по въпроси, които представляват за тях законен интерес, ако информацията не е държавна или друга защитена от закона тайна или не засяга чужди права.“ Медиите са основните източници на информация за обществото – основното право на всеки – правото на истинна, обективна и пълна информация.

Закон за задължителното депозиране на печатни и други произведения (ЗЗДПДП, в сила от 1.01.2001 г., 29 декември 2000; загл. изм. ДВ, бр. 42, 2009; в сила от 6.07.2009 г.) – предмет на ЗЗДПДП са основанията и редът на депозиране на печатни и други произведения, създадени и тиражирани в страната или отнасящи се до нея с цел да бъдат съхранени като част от националното културно наследство. На задължително депозиране подлежат:

1. произведения, тиражирани върху хартиен или друг носител по печатарски или подобен на него способ – печатни произведения, издадени от български физически или юридически лица; ... където спадат вестниците.

2. произведения в дигитална форма, публикувани в електронни комуникационни мрежи, предназначени за четене или възприемане по други начини, разпространявани за обществено ползване от български физически или юридически лица.

Законът определя още:

- количеството на подлежащи на депозиране печатни и други произведения – 12 екземпляра от печатните произведения в тираж над 300 бр., като има диференциране в зависимост от тиража и вида на документа, например от отпечатаните в тираж до 100 броя се депозират три екземпляра;

- изисквания към депозираните печатни и други произведения;

- информацията, идентифицираща действителния собственик на издателя;

- срока за депозиране;

- получателите на депозираните печатни и други произведения: Националната библиотека „Свети свети Кирил и Методий“ – за печатните произведения, ..., произведения, тиражирани на електронен носител, произведения в дигитална форма, публикувани в електронни комуникационни мрежи за обществено ползване;

- разпределението на депозираните печатни екземпляри. Националната библиотека разпределя част от получените задължителни екземпляри между други библиотеки по ред, определен в Правилника за

прилагането на Закона, и съставя, обнародва и разпространява националната библиография.

В закона се регламентират правата и задълженията при депозирането и административнонаказателните разпоредби, които дават представа за това, как се установяват нарушенията, как се извършва съставянето на актове и издаването на наказателни постановления.

Правилникът за прилагане на Закона за задължителното депозиране на екземпляри от печатни и други произведения (обн. ДВ, бр. 26, 12 март 2002; изм. ДВ, бр. 96, 30 ноем. 2005) съдържа разпоредби за:

- обектите и субектите на задължително депозиране;
- изисквания към задължителните екземпляри и ред за депозиране;

- разпределяне на задължителните екземпляри.

Националната библиотека „Свети свети Кирил и Методий“ разпределя част от получените депозитни екземпляри между други библиотеки в зависимост от тиража. От 12-те броя депозирани екземпляри (при тираж над 300 броя) два екземпляра остават в Националната библиотека и десет се разпределят между Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив, Регионална библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна, Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе, библиотеката на Софийски университет „Свети Климент Охридски“ и библиотеките на други университети в страната, Регионална библиотека „Петко Р. Славейков“ – Велико Търново, Регионална библиотека „Стоян Чилингиров“ – Шумен, Регионална библиотека „Пейо Яворов“ – Бургас, Регионална библиотека „Димитър Талев“ – Благоевград, Столична библиотека, Централна библиотека на Българска академия на науките. При депозиране 4 екземпляра (тираж от 101 до 300 броя) се разпределят в първите четири: Национална библиотека „Свети свети Кирил и Методий“, Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив, Регионална библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна, и Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе. При тираж 100 броя – 1 екземпляр се разпределя за Народната библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив.

Определят се сроковете за депозиране на задължителните екземпляри в зависимост от режима на отпечатването или създаването им. Столичните вестници се депозират в деня на издаването им, а извънстоличните – в тридневен срок от тяхното отпечатване.

За първи път закон за задължително депозиране е приет във Франция през 1537 г., след това за известно време е отменен и после е въведен отново. Депозирането на печатната продукция е имало за цел контрол върху печата от страна на държавата. В същото време обаче предоставянето на задължителен екземпляр дава възможност за единно отчитане на печатните произведения и развитието на националната

библиография. Системата за задължителното депозиране действа във всички европейски страни с изключение на Нидерландия и Швейцария.

В България за депозиране на изданията се заговаря веднага след Освобождението. През 1881 г. в приетия „Закон за свободата на печата“ Областното събрание на Източна Румелия постановява със специален член задължителното предаване на два екземпляра от „всяко печатно нещо“ в Областната библиотека в Пловдив. Глобата за неизпълнението на закона е от 15 до 200 гроша. През 1883 г. в Княжество България се приема „Закон за печата“. Чл. 43 гласи: „Издателите на периодическите и непериодическите списания и каквито и да било печатни книги длъжни са да изпровождат в Народната библиотека в София по два екземпляра даром“. Глоби не се предвиждат.

През 1897 г. се приема специален „Закон за депозиране на печатни издания в народните библиотеки“ по инициатива на тогавашния министър на Народното просвещение Константин Величков. Основното в него е, че „Всеки съдържател на печатници, литография или друго подобно заведение е длъжен да дава безплатно в библиотеките в София и Пловдив едновременно с обнародването по два екземпляра (всичко 4) от всяка книга, брошура, вестник, списание, възвание, гравюра, карта и въобще всяко напечатано или възпроизведено по друг начин произведение и предназначено за обръщение на публиката“ и че се задължава Народната библиотека в София да издава на всеки три месеца библиографически бюлетин, който да изпраща „даром на всичките държавни, окръжни и обществени учреждения“. С това се слага началото на Текущата национална библиография на България.

Този закон претърпява множество допълнения и изменения през годините. През 1976 г. се приема Указ № 1367 на Държавния съвет, чрез който се разширява обхватът на видовете депозирани документи и се увеличава количеството на депозираните екземпляри – 20 екземпляра.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Медиите в XXI век определят характера и функциите на съвременната култура и са част от цялостния обществен живот. Законодателството за медиите е в съответствие с европейското законодателство и съвместната експертиза на Съвета на Европа и на Европейската комисия. Традиционните, които следват определени професионални стандарти, се придържат към етични норми и кодекси. В новите медии всеки може да бъде автор, да пише без критерии и да създава медийно съдържание, оценка на което е все по-трудно да се направи.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ И ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. **Алфандари, Е.** За професионалния статут на журналистиката в България, в: Годишник на СУ „Св. Кл. Охридски“, ФЖМК, том 7 / 2000.
2. **Алфандари, Е.** Медиите и властта. Журналистиката между свободата на словото и социалната отговорност. Издателство „ТИЛИА“ и Академично.
3. **Георгиев, В.** Свободата на словото. – Правна мисъл, 1997, № 3-4.
4. **Димитров, В.** Организация и управление на радиото. С., Наука и изкуство, 1980.
5. **Друмева, Е.** Конституционно право, София, Анубис, 1995.
6. **Манолова, М.** Търновската конституция – израз на националните традиции и общоевропейския опит – „Правна мисъл“, 1999, № 1.
7. **Методиев, В. и Л. Стоянов** – съставители. Български конституции и конституционни проекти. Търновска конституция. С., Д-р Петър Берон, 1990.
8. **Неновски, Н., Е. Танчев, Г. Близнашки, П. Киров** – съставители. Конституциите по света: Португалия, С., Св. Климент Охридски, 1994.
9. **Николова, Р.** Българското медийно законодателство в периода 1878-1947 г. – Юридически свят, 2004, № 2. – 118 с.
10. **Николова, Р.** Възникване и развитие на радиото и телевизията в България. Публичноправни аспекти. София, Сиела – Софт енд паблишинг, 2006. – 477 с.
11. **Николова, Р.** Медийно аудио- и аудиовизуално право. – София : Феня, 2010. – 326 с.
12. **Николова, Р.** Общоприетите морални норми – ограничителен критерий на радио- и телевизионното съдържание. – сп. Общество и право, 2008., № 5, 368 с.
13. **Николова, Р.** Правна същност и регулация на медийната дейност. Департамент „Масови комуникации“, годишник 2009 [online]. nbu.bg, 2010. [cited 27 October 2016]. Годишник 2009. Available from: http://ebox.nbu.bg/mas_com10/view_lesson.
14. **Николова, Р.** Регулиране на телевизионната програма. Сравнителен анализ. // Съвременно право, год. XIV, кн. № 3, Софийски университет „Климент Охридски“, Юридически факултет, Изд. СИБИ, 2003.
15. **Николова, Р.** Телевизионната програма на обществената телевизия. Публичноправни аспекти. – София, Сиби, 2004. – 254 с.

16. **Огнянова, Н.** Аудиовизуална политика и законодателство на ЕС, Университетска библиотека № 447. – София : УИ „Св. Кл. Охридски“, София, 2005. – 468 с.
17. **Петков, Иван.** Сравнително конституционно право. С., Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1993.
18. **Решение 2006/515/ЕО на Съвета** от 18.05.2006 г. относно сключването на Конвенция за опазване и насърчаване многообразието от форми на културно изразяване – Официален вестник на Европейския съюз, 25.7.2006, L 201/15 <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D0515&from=BG>> Последно посетен на 20.05.2018 г.
19. **Самюълс, Едуард.** Илюстрирана история на авторското право. – София, Слънце, 2006. – 356 с.
20. **Сейгън, Карл.** „Космос“, С: Бард, 2006, 364 с.
21. **Стоянов, П.** Креативната индустрия – възможност за устойчиво регионално и екологично развитие на планинските, полупланински и гранични райони в България. ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград. Сборник доклади от научна конференция „Географски аспекти на планирането и използването на територията в условията на глобални промени“ – гр. Вършец, България, 23-25.09.2016 г.
22. **Танчев, Е..** Конституционен статус на гражданите в Сб. „Основни права на човека“, С., 2002, с. 71.
23. **Танчев, Евгени.** Политическите права на гражданите в конституционализма на САЩ. С., Издателство на БЗНС, 1989.
24. **Трайчевски, З.** Най-важното за един медиен регулатор е финансовата независимост. БГНЕС, < <http://www.bgn.es.com/bylgariia/politika/4457507/>> Последно посетен на 20.05.2018 г.
25. **Тренчева, Т.,** Интелектуалната собственост в интернет. – София, За буквите – О’Писменехъ, 2014, 260 с.
26. **Тренчева, Т.** Отвореният достъп до научна информация. – София, За буквите – О’Писменехъ, 2013, 203 с.
27. **Чолаков, Р.** Медийно право – речник на основните понятия. Доковска, Даниела, В.Василев, Отговорност на журналиста (процесуален ред). Вестникарска група България – Книгоиздателска къща Труд, София, 2005, 485 с.
28. **Чолаков, Р.** Право и радио- и телевизионните организации в България. С., Сиела, 2000.
29. **Barendt, E.** Broadcasting law: a comparative study. Clarendon Press. Oxford, 1993.
30. **Garitaonandia, Carmelo.** Los medios de comunicación en España: Capitulo X. 1997.

31. **Multigner**, Gilíes. Los medios de comunicación en España: Capitulo XXII. 1997.
32. **Pace**, Alessndro. La television publica en la Union Europea: la television publica en Italia. Madrid, 1996.
33. **Конституция** на Народна република България, 1971 от 18.05.1971 г. URL: <<http://www.parliament.bg/bg/19>> Последно посетен на 20.07.2018 г.